

Галина Гром, викладач

кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну

Леся Малко, викладач

кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну

Дрогобицького державного педагогічного університету

ім. І. Я. Франка

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ В СУЧАСНОМУ ОДЯЗІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті розповідається про те, що цінним джерелом творчого натхнення для студентів, які створюють сучасний одяг з використанням народних традицій, може стати не тільки український народний стрій у цілому, але й різноманітні тканини ручного виготовлення, які використовувалися у традиційному одязі українців.

Постановка проблеми. Перед людством стоїть завдання змінити своє ставлення до оточення: природи, культури, історії, етносу і сформувати нові цінності світобачення.

На перший план виходить екологія культури – культурологічний принцип до проектування довкілля, прагнення відтворення регіональної національної своєрідності, розвиток етнічної культури, що забезпечує гуманістичну функцію дизайну.

Саме в дизайні одягу орієнтація на екологічну, етнічну, історичну концепції є, особливо в останній період часу, надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень. Формування творчої особистості (П.Енгельмеєр, А.Пуанкаре, Г.Воллес, Я.Пономарьов, В.Роменець) визначається рівнем розвитку знань і вмінь, а це зумовлено тим, що знання є основою для їх подальшого використання у процесі творчої діяльності. Людина може свідомо творити тільки за тими законами, які вона освоїла; саме у знанні містяться проекти шляхів творчого пошуку; знання та вміння визначають творчий рівень розвитку практичної діяльності людини.

Метою статті є використання традиційних народних елементів оздоблення в сучасному одязі для формування творчої особистості студентів, виховання бережливого ставлення до традиційного народного мистецтва, прилучення їх до кращих надбань національної культури.

Виклад основного матеріалу. Створення сучасного одягу – складний і багатостадійний процес, у якому беруть участь спеціалісти різних професій. Створенням одягу займались здавна, скільки існує людство. Від таланту і смаку людей,

що виготовляли одяг, залежав зовнішній вигляд як простих, так і заможних людей. Джанні Версаче сказав: “Мода завжди першою відображає всі зміни, що відбуваються в нашому суспільстві, вона дивиться в минуле і перебуває в постійному пошуку нового” [3].

Поняття моди і стилю існує не тільки в сучасному одязі, воно притаманне і народному строю. Видатний український етнограф і антрополог Ф.Вовк ще на початку ХХ ст. писав: “Дуже недавно національні костюми вважали за щось дуже сталі, за одну з форм вияву народної індивідуальності, вбачали в них одну з національних святинь. Новітні успіхи порівняльної етнографії примушують дуже сильно розчаруватись щодо цих ілюзій, доводячи з кожним днем все повніше, що, так звані, національні костюми зовсім не такі національні і не такі сталі, як це думали раніше, а якраз являють собою пережитки старих мод, запозичення тощо, які змінюються дуже часто, залежачи не стільки від географічних умов, скільки від соціальних” [3].

Зараз уже не викликає сумніву положення, що не існує ніякого національного (загальнонаціонального) вбрання. Багатство національної культури полягає саме у різноманітності; хоча, поза сумнівом, існують й “об’єднавчі” риси, властиві переважній більшості етнічної спільноти: за кроєм та оздобленням одяг українців, наприклад, значно відрізняється від індуського. Тому, безперечно, можна і треба говорити про “національні особливості” або, як їх називають, “національно-специфічні риси”, проте вони, знову-таки, найбільше виявляються за історико-

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ В СУЧАСНОМУ ОДЯЗІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

етнографічними регіонами або визначаються певними соціальними чи іншими параметрами, включаючи зміни у часі і просторі. Розуміння того, що відрізняє нас з-поміж інших націй, ставить на вищий щабель самопізнання серед народів світу, створює могутній стимул для творчості, основу для самоутвердження та почуття гордості за свій народ та Батьківщину. Тому так важливо засвоїти нетлінну культурно-мистецьку спадщину нашого народу і той предметний світ, що зумовлював практичну діяльність наших предків, як виглядали ми в повсякденні, на які естетичні виміри покладалися, аби створити власний світ довкола себе і в своїх душах, оспіваний у народних піснях.

Народний стрій у всі часи і для всіх народів був і залишається постійним джерелом натхнення. Сьогодні модельєри використовують його, створюючи не тільки окремі моделі, але й цілі колекції.

Способи використання народного костюму як джерела створення нового у дизайні одягу можуть бути найрізноманітнішими, включаючи і дослівне його трактування, і стилізацію при збереженні певних ознак подібності, використання народного крою, запозичення розміщення декору, використання давніх технік оздоблення на нових матеріалах, перенесення фрагмента в нову форму ("метод цитат"), змішування різних стилів, фрагментів, форм ("метод еkleктики"), прийом пародії та ін.

Народним костюмом (народним строєм) називають одяг сільського населення. До його свідомого і методичного вивчення з метою використання у сучасному моделюванні одягу прийшли лише в ХХ ст., коли назріла гостра необхідність у масовому виробництві одягу, що вимагало особливого підходу до конструювання і крою.

У другій половині ХХ століття народний костюм, його крій, орнамент, колористичне поєднання широко використовувалися модельєрами при проектуванні одягу. З'являються навіть фольклорний, етнічний стилі, народний костюм стає об'єктом пильного вивчення. Навіть на останньому дефіле в Парижі Жан-Поль Готьє підсилює етнічну тематику сорочками, вишитими хрестиком у характерному українському стилі. Натхнення на створення нової колекції іншого відомого дизайнера Антоніо Марраса прийшло від Гоголя, його "Вечорів на хуторі поблизу Диканьки". Прагнення вдягнути Оксану, яка мріє про царські черевички і чекає свого Вакулу, вилилось у нове бачення українського етносу.

На останніх сезонах моди українських

дизайнерів було представлено нові колекції сезонів весна – літо 2006 року. У колекціях Роксолани Богуцької, Олени Голець, Оксани Караванської, Марини Ярославської, Олесі Теліженко, Олени Молчанової та Уляни Чави як кравим оригінальним акцентом було використано народні мотиви.

Аналіз показав, що народному костюму властива раціональна конструкція, зумовлена шириною домотканих полотнищ, будовою людської фігури, призначенням речей в побуті. Так, для костюма характерний прямий крій з вільно спадаючими лініями. Основні деталі кроїти, перегинаючи полотнища вдвічі по основі. Для клинів, при необхідності, полотнища складали по діагоналі. Зшивні по прямих лініях деталі одягу доповнювалися для вільності руху прямокутними вставками (полики, ластовиці). До типових рис можна віднести подовженість одягу, особливо довжину рукавів жіночих сорочок, розташування декору на стиках двох площин форми, багатшаровість ансамблю, що складається з декількох речей, які одягались одна на іншу, насичений колорит з поєднанням контрастного забарвлення окремих частин костюму.

Етнічна тематика вимагає достатку, іноді і надлишку на всіх рівнях: багатшаровому одягу притаманні багатство оздоблення і складне оформлення тканин.

З найдавніших часів в Україні тканини відігравали важливу роль у господарстві й побуті. Виробництво тканини завжди було тісно пов'язане як з виробничою діяльністю, соціально-економічними умовами життя народу, так і з світоглядними уявленнями, певними магічними діями, втілюючи найкращі досягнення колективної та індивідуальної творчості народних майстрів у колористичному вирішенні, композиції та відображенні внутрішнього світу людини.

Перші відомості про ткацтво на українських землях сягають періоду трипільської культури [7]. Незважаючи на фрагментарність матеріалів з трипільських поселень, найістотнішим можна вважати те, що саме у давні часи була сформована знакова система орнаментики, від якої простежується сучасна орнаментика України. В її основі лежить коло, побудоване на криволінійних ритмах. У криволінійних переплетеннях дослідники вбачають символічні побудови земного і небесного світів.

Цікавою є та обставина, що вже навіть у знаках і символах орнаментики Трипільля з магічним спрямуванням присутнє естетичне начало, використане в ужиткових виробках – від кераміки до одягу. У замкненому колі, як і в поселеннях трипільців, що розміщувалися навколо

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ В СУЧАСНОМУ ОДЯЗІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

капища, сфокусувалися їхні світотворчі, енергетичні та космогонічні уявлення. У фризівій побудові орнаменту знайшла вияв криволінійна ритміка з бордюрним обрамленням цяток і рисок. Загалом семіотика трипільської орнаментики органічно поєднана з формою – чи то пластичних виробів, чи тканин, вишивання, оздоблення.

Відомо, що символіка узору формувалася й набула образності з народних вірувань, міфопоетичного бачення світу, природи. Поміж семи божеств, що стояли за теремним двором князя Володимира, в центрі була Мокоша – уособлення ткацтва, прядіння, шитва. Відомо й те, що ліс, річка, гори – все, що оточувало наших пращурів, виконувало світотворче призначення, а тому в орнаменті набувало саме тієї знаковості, яка дійшла до нашого часу. Структурна схема тієї ж Мокоші – ромб з діагональним перехрестям, по суті, становить абстрагований орнамент. Подібними структурами означалися й інші божества. Може, саме тому геометричний орнамент як найвища форма абстрагованого представлення дійсності з сивої давнини застосовували ткалі та вишивальниці в чоловічих і жіночих сорочках – оберехах нашої духовності.

Цінним джерелом творчого натхнення для студентів, які створюють сучасний одяг з використанням народних традицій, може стати не тільки український народний стрій в цілому, але й різноманітні тканини ручного виготовлення, які використовувалися у традиційному одязі українців. Поєднуючи їх в одному виробі із тканинами фабричного виготовлення, можна досягти поєднання утилітарності та мистецької цінності розробленої моделі, наблизити традиційне народне мистецтво до сучасної моди.

Дослідження проблеми розвитку творчих здібностей студентів проводилось на базі кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну (Дрогобицький педуніверситет імені Івана Франка), де практично з часу її заснування функціонує лабораторія художньої обробки текстильних матеріалів, обладнана ткацькими верстатами. У ході практичних занять студенти ознайомлюються з основами ткацького виробництва, вивчають техніки народного художнього ткацтва, особливості створення орнаментальних текстильних композицій за народними мотивами, колористичні поєднання тощо.

На вступних заняттях усне опитування студентів виявило майже повну необізнаність з найдавнішими галузями народної культури – ткацтвом та килимарством, які асоціювалися ними лише з виробництвом полотна, і сприймалися

як щось надзвичайно архаїчне, “сільське” (у значенні примітивне, немодне і т.ін.), таке, що абсолютно не поєднується з сучасним стилем одягу та житла. Ситуація значно змінюється на краще після оволодіння студентами курсом “Декоративно-ужиткове мистецтво” та виконання тканого залікового виробу. У них з’являються власні ідеї щодо можливості використання власноручно спроектованої та виготовленої тканини в одязі чи аксесуарах, причому найбільше зацікавлення викликають моделі одягу сучасного крою, який, порівняно з народним, є більш зручним і функціональним, орієнтованим на відтворення форм людської фігури, а не на простоту обробки та універсальність розмірів, притаманних більшості моделей народного одягу. Така зміна ставлення пояснюється як відкриттям для сучасного студентства мистецтва художнього текстилю, так і специфічними особливостями ручного ткацтва. Незважаючи на достатню трудомісткість підготовчих операцій (снування основи, заправлення ткацького верстата) подальший процес роботи, а саме створення тканини, є набагато швидшим, ніж, скажімо, вишивка, тому дає більше можливостей для імпровізації, експериментів з кольором і фактурою.

Саме студентські ідеї спонукали нас спробувати поєднати моделювання сучасного одягу з використанням художньої тканини, власноручно витканої студентами. Методика формування творчої особистості студента була побудована за принципом інтеграції курсів “Декоративно-ужиткове мистецтво”, “Конструювання та моделювання одягу”, “Художнього оздоблення одягу” та “Практикуму з крою та шиття”. При виконанні практичних завдань з цих предметів було запроваджено виконання комплексної роботи, яка передбачала поєднання отриманих знань з вищезгаданих дисциплін, розробку та втілення у матеріалі власних творчих ідей. У 2005 – 2006 н.р. на кафедрі було підготовлено і захищено дві дипломні роботи студентки М. Хомішак. “Конструювання та моделювання народного одягу з використанням народного ткацтва” (науковий керівник Г.Л. Гром, консультант з технології виготовлення швейних виробів – Л.Р.Малко) та студентки О.Зінкевич. “Розробка моделей сучасного жіночого одягу з використанням українських національних традицій” (науковий керівник – Г.Л.Гром, консультант з технології виготовлення швейних виробів – Л.Р.Малко), які довели актуальність поставленої проблеми та виявили значну зацікавленість студентів у цьому виді художньої творчості.

